

ЖИВЕ КОРИННЯ НАШОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У Свиднику пройшло 72-ге Свято русинсько-української культури

(Свято в оцінці Президії Центральної ради Союзу русинів-українців СР)
72-ге Свято русинсько-української культури, яке пройшло 19–20 червня 2026 року у Свиднику, продемонструвало високий художній рівень, але водночас виявило гострі фінансові та кадрові проблеми, що ставлять під загрозу майбутнє цієї найстаршої фольклорної події Словаччини.

Упродовж двох днів місто Свидник приймало масштабну культурно-просвітницьку та мистецьку подію – 72-ге Свято русинсько-української культури. Подія, яка зафіксована у Книзі словацьких рекордів як найстарший фольклорний фестиваль у країні за кількістю проведених років, цього року знову концентрував свою програму у два дні. Основна програма та супутні акції відбувались в міському амфітеатрі, пішохідній зоні, Піддуклянській бібліотеці та СНМ – Музеї української культури.

Програма фестивалю поєднала культурно-масові події із науковою та офіційною частинами. У СНМ – Музеї української культури від-

булась міжнародна практично-наукова конференція «Традиції та культура порубіжжя». Важливою подією стало також відкриття виставки, присвяченої 70-річчю з дня заснування самого музею.

У Піддуклянській бібліотеці відбулася творча зустріч із поетесою Марусею Няхай та видавцем Ярославом Федішином (м. Ужгород, Україна), яку організував і провів голова Спільки українських письменників Словаччини Іван Яцканин. Після завершення бесіди письменники поклали квіти до пам'ятника поету й будителю Олександрові Павловичу.

Офіційне відкриття Свята на головній сцені амфітеатру здійснили

Вечірній блок на амфітеатрі відкрила програма «Жнивварський вінець», яку підготував фольклорний колектив «Карпатянин» (Пряшів). Колектив вміло веде художній керівник Марек Світок.

приматорка міста Свидник Марцела Іванчова та голова Центральної ради Союзу русинів-українців Словацької Республіки (СРУСР) Павло Богдан. Свято пройшло під офіційним патронатом голови Пряшівського самоврядного краю Мілана Маєрського, а серед почесних гостей із вітальним словом виступив Генеральний консул України в Пряшеві Володимир Камарчук.

Хроніка виступів та закордонна участь

Культурна програма залучила значну кількість виконавців: загалом виступило близько 380 учасників (14 колективів та 7 солістів), а також 29 представників трьох закордонних колективів.

П'ятниця, 19 червня: на пішохідній зоні пройшли дитячі акції «Велосипедом до школи» та конкурс малюнка на асфальті «Кольорові крейди» за участю 15 шкіль-

них команд, інтегровані з «Вуличкою ремесел» Піддуклянського освітнього осередку.

Вечірній блок на амфітеатрі відкрила програма «Жнивварський вінець» за участю ФК «Карпатянин» (Пряшів), дитячого колективу

«Сонечко» та тріо родини Корманікових. ФК «Омладіна» з Кошиць представив програму «Торги кохання». Завершився день виступом «Rusín Čendeš Orchestra» з Банської Бистриці.

(Продовження на 2 стор.)

Дитячий колектив «Сонечко» (Пряшів) працює під керівництвом Іветти Світок.

У вирі танцю.

На шляху до дев'ятого з'їзду Союзу русинів-українців СР

У суботу, 27 червня, у Пряшеві відбулося важливе дев'яте засідання Центральної ради Союзу русинів-українців Словацької Республіки (СРУСР). Головним вектором зустрічі став фінішний етап підготовки до найважливішої події в житті організації – IX з'їзду СРУСР, який визначить майбутній курс та стратегію розвитку української спільноти в Словацькій Республіці.

Підсумок великої роботи та порядок денний

Порядок денний засідання охопив широке коло стратегічних питань. Присутні заслухали детальний звіт про діяльність Президії Центральної ради, а також доповідь про роботу СРУСР за період, що минув від восьмого засідання. Особливу увагу було приділено плану безпосередньої підготовки та реалізації IX з'їзду, розробці тез підсумкової доповіді,

персональним пропозиціям і формуванню пакету з'їздових матеріалів.

Як констатував голова Центральної ради СРУСР Павло Богдан, ключові завдання, пов'язані з організацією майбутнього з'їзду, вже пройшли стадію детального обговорення та були ухвалені під час попередніх засідань. Нинішня зустріч мала на меті підсумувати виконання цих завдань. Це стало особливо актуальним на тлі

того, що останніми тижнями успішно завершилися регіональні конференції практично в усіх регіональних організаціях Союзу, за винятком Регіональної ради СРУСР у Свиднику.

Робота над статутом та організаційні нюанси

Оцінюючи ступінь готовності до з'їзду, Павло Богдан наголосив, що весь масив основних матеріалів уже повністю сформовано. Водночас він зауважив, що наразі залишається потреба у внесенні точкових поправок і змін, які стосуються головним чином Статуту Союзу – документу, що регламентує внутрішнє життя та правове поле організації. Проте залишається відкритим питання необхідних персональних змін в керівних органах організації, їх омолодження і можливі шляхи поповнення членської бази організації.

Через об'єктивні обставини Центральною радою Союзу цього разу не змогла зібратися у повному складі, у зв'язку з чим

Павло Богдан ознайомив із завданнями, які потрібно виконати до проведення IX з'їзду СРУСР.

підсумкову постанову засідання ухвалено не було. Попри цей організаційний нюанс, керівництво організації зазначає, що робота не зупиняється ні на мить: усі попередні рішення стосовно скликання та проведення IX з'їзду залишаються в повній силі.

Союз русинів-українців СР продовжує впевнено виконувати свою головну місію – бути оберегом національної самобутності, мови, культури та згуртованості нашого населення на теренах Словаччини. По-

переду – відповідальний звітний період, який продемонструє міцність організаційної структури організації.

IX з'їзд СРУСР офіційно відбудеться 12 вересня 2026 року в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві. Члени Центральної ради Союзу висловили впевненість, що з'їзд стане потужним імпульсом для подальшої консолідації та активізації життя русинів-українців Словацької Республіки.

Мирослав ІЛЮК.

Частина членів Центральної ради Союзу під час засідання.

ЖИВЕ КОРИННЯ НАШОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У Свиднику пройшло 72-ге Свято русинсько-української культури

(Продовження з 1 стор.)

Субота, 20 червня: блок під назвою «Ей, заграйте, заграйте...» представив виступи дитячих колективів «Канаш», «Маковичка», «Шариш» та студії «Мелодія».

Особливий інтерес викликав виступ вокального тріо Закарпатського академічного заслуженого народного хору з Ужгорода. Друга частина суботи мала ретроспективний характер – актор І. Латта поділився спогадами про публічні записи популярної радіопередачі «Бесіда кумів». У межах вшанування 90-річчя етнографа Івана Чижмара відбувся виступ

ювіляра та його колективу «Свидницькі гелігонкари». Також у програмі взяли участь ЖСГ «Поляна» (Орябина), «Свидничанка», народна музика «Дрібна», ФК «Маковиця», дует Р. Шашала і Р. Дзіак та солістка М. Шимкова.

Фінальним акордом став хореографічний блок «Дупну собі, дупну» за участю ФК «Маковиця» та колективів із Сербії – Русинського культурного центру (Новий Сад) та КМТ «Жатва» (Коцур).

Ведучим дводенної програми виступив Степан Гій. Забезпеченням та промоцією програми займався колектив Піддукляньського

Фольклор об'єднує молодь. На передньому плані ведучий програми Свята Степан Гій.

«Свидницькі гелігонкари».

Жіноча співацька група «Поляна» з Орябини.

освітнього осередку під керівництвом директора Мирослава Штоффи. Мерія міста Свидник координувала роботу торговельних послуг, дитячих атракціонів та громадського харчування в межах амфітеатру, що повністю задовольнило потреби глядачів. Логістичне забезпечення (проживання та харчування організаторів і гостей) було реалізоване на базі готелю «Рубін» та гуртожитку СПШ ім. генерала Л. Свободи.

Критичний аналіз та загрози для майбутнього проєкту

Попри успішне виконання художньої програми, аналіз підготовки та проведення Свята виявив серйозні прорахунки та системні проблеми, які потребують негайного вирішення.

Недоліком програми було слабе представлення окремих регіонів, де проживають русини-українці. Окрім самого Свидника, це були лише виконавці з Пряшева, Кошиць та Орябини, якщо не

враховувати банськострицький колектив «Rusín Ćendeš Orchestra».

Фінансова дефіцитність: фінансову підтримку Святу надали Фонд підтримки культури національних меншин (Kult Minor), Пряшівський самоврядний край, Міністерство туризму та спорту СР (через компанію Tipos) та місто Свидник. Однак виділений обсяг коштів за умов нинішнього рівня цін є недостатнім для покриття реальних витрат на організацію події такого масштабу.

Кадрова криза: Союз русинів-українців СР демонструє очевидний брак персональних та організаційних потужностей. Навантаження на обмежене коло виконавців ставить під сумнів спроможність організації надати самостійно реалізувати такий масштабний проєкт.

Організаторам і керівництву СРСУСР необхідно тверезо оцінити підсумки 72-го Свята. Члени

вищих керівних органів організації, які мали бути залучені до реалізації проєкту, повинні пройти глибоку внутрішню саморефлексію. Необхідно повернути той рівень відповідальності та ентузіазму, з яким свого часу відстоювалася доцільність проведення Свята у Свиднику. Без системного реформування фінансового та кадрового менеджменту існування найстарішого фольклорного свята регіону перебуває під загрозою.

(Із Звіту про хід 72-го Свята русинсько-української культури, який був на програмі засідання Президії ЦР СРСУСР 27 червня 2026 р.).

Фото Ладислава Цупера.

Спільні традиції не знають кордонів

18–19 червня 2026 року Словацький національний музей – Музей української культури у Свиднику став місцем проведення міжнародного наукового діалогу. Тут відбулася міжнародна науково-практична конференція «Традиції та культура порубіжжя», організована в рамках проєкту «За межами національності. Етнографічні та культурні подібності між румунами, українцями та словаками в регіоні Верхньої Тиси» (Interreg VI-A NEXT HUSKROUA 2021–2027).

Етнологи, історики, музейники зі Словаччини, України та Румунії представили результати своїх досліджень, поділилися досвідом збереження та популяризації традиційної культури, а також обговорили нові можливості міжнародної співпраці.

Учасників конференції привітали виконавча обов'язків директорки СНМ – Музею української культури у Свиднику Людмила Ражина, приматорка міста Свидник Марцела Іванцова, директор Закарпатського музею народної архітектури та побуту в Ужгороді Василь Коцан, наукова співробітниця Повітового музею Сату-Маре Міхаела Григореан, генеральний директор Словацького технічного музею у Кошицях Ян Пивоварник, голова ЦР СРСУСР Павло Богдан.

Особливої ваги конференції надала участь визначних учених, справжніх корифеїв гуманітарної науки. Серед них – доктор honoris causa, доктор філософії, доктор наук, багаторічний директор СНМ – Музею української культури у Свиднику

(1986–2016) Мирослав Сополіга. У своїй доповіді «Сімдесят років самовідданої праці Музею української культури у Словаччині» він представив багату історію установи, її досягнення та неocenний внесок у дослідження й збереження культурної спадщини українців-русинів Словаччини.

Великий інтерес викликав також виступ професорки, докторки філософії, кандидатки наук Марії Чижмарової – багаторічної гарантки спеціальності «Слов'янські мови та літератури» та викладачки Інституту україністики Філософського факультету Пряшівського університету. У своїй доповіді «З дослідження релігійної фразеології в українських русинських говорах Східної Словаччини» вона представила результати багаторічних мовознавчих досліджень, присвячених духовній культурі та мовній спадщині українців-русинів Словаччини.

До числа поважних учасників конференції належав також кандидат історичних наук, директор

Закарпатського музею народної архітектури та побуту в Ужгороді Василь Коцан – відомий дослідник традиційної культури та народної архітектури Закарпаття. Його багаторічна наукова й музейна діяльність здобула визнання не лише в Україні, а й за її межами. У своїх виступах він неодноразово наголошував на важливості збереження культурної спадщини карпатського

регіону та розвитку міжнародної співпраці між музейними установами сусідніх країн.

Програма конференції охоплювала широкий спектр тем, присвячених цифровізації культурної спадщини, народним традиціям, сакральним пам'яткам, традиційній архітектурі та духовній культурі у Словаччині, Румунії й Україні. Представлені доповіді засвідчили важливість спільних досліджень і міжнародного партнерства у збереженні культурної спадщини регіону Верхньої Тиси.

Важливою подією другого дня конференції стало урочисте відкриття виставки «70 років Сло-

вацького національного музею – Музею української культури у Свиднику». Ювілейна експозиція знайомить відвідувачів із багатою історією музею та його внеском у дослідження, охорону й популяризацію культурної спадщини.

Міжнародна конференція підтвердила, що культурна спадщина є важливим чинником взаєморозуміння між народами, а спільні традиції та історична пам'ять залишаються надійною основою для розвитку добросусідських відносин і міжнародного партнерства.

Людмила РАЖИНА,
СНМ – МУК, Свидник.

Частина учасників конференції.

Слово, що єднає: зустріч з українськими письменниками у Свиднику

19–20 червня 2026 року у Свиднику відбулося 72-ге Свято русинсько-української культури. Традиційно в той час проходять різноманітні супровідні програми. Однією з них стала творча бесіда з українськими письменниками, яка пройшла у стінах Піддуклянської бібліотеки.

На фото (зліва): Іван Яцканин, Маруся Няхай, Ярослав Федішин.

Цей майданчик щорічно збирає членів Спілки українських письменників Словаччини та гостей з-за кордону. Для відвідувачів це чудова нагода поговорити з поетами й прозаїками, ближче познайомитися з їхньою творчістю, переглянути книжкові новинки та поповнити власні домашні полиці.

Попри виклики війни в Україні, через які міжнародні поїздки суттєво ускладнилися, до Свидника зміг завітати директор ужгородського видавництва «TIMPANI» Ярослав Федішин разом із дружиною.

Присутні мали змогу ознайомитися з новинками ужгородського видавництва та дізнатися про його сучасні технічні можливості. Крім того, гості наочно оглянули книжки, які видавець привіз у подарунок для бібліотеки та всіх охочих. Цей щирий жест ужгородців викликав особливу вдячність аудиторії.

Зустріч відкрив прозаїк, голова Спілки українських письменників Словаччини Іван Яцканин. Привітавши гостей, він наголосив на важливості таких зустрічей. Підкреслив, що культуру, яку презентують на Святі, формують не лише пісні чи танці – незамінне й чільне місце в ній посідають художнє слово та література.

Головною героїнею бесіди стала поетеса Маруся Няхай, яка цими днями відзначила свій 75-річний ювілей. Саме тому першу частину зустрічі присвятили її творчості. Письмениця презентувала власне вибране, яке побачило світ саме в ужгородському видавництві «TIMPANI». Відповідаючи на запитання Івана Яцканина про задум цього видання, ювілярка щиро зізналася: головним стимулом стало бажання зібрати свої найкращі твори під однією обкладинкою. Маруся Няхай також поділилася спогадами про підготовку книги та особливості її друку.

Особливу атмосферу зустрічі створило читання поезії. Вірші авторки прозвучали у виконанні дружини видавця Олени Федішин. Слухачі з глибоким хвилюванням сприймали поетичні рядки творів «Твої рученьки, бабусю...», «Нас музика єднала», «Чудово розцвіли слова», «Приходьте, можливо, завтра» та інших.

Маруся Няхай розповіла, що шестирічною дівчинкою разом із сестрою та родиною мешкала у будівлі, де сьогодні розташована Галерея Дешидерія Миллого (складова частина СНМ - Музею української культури). Вона пригадала, як у дитинстві вони дивилися на повоєнні руїни, де росли берези, що своїми верхівками ніби підпирали блакить

неба. Саме ці дитячі враження згодом дали назву її дебютній збірці – «Білі руки беріз». Нагадаємо, що наступними книгами авторки стали збірки «Чекаю тебе», «Мое ательє», «За старою брамою. Силуети», «Стежками, застеленими осінню».

Ужгородський видавець Ярослав Федішин уже традиційно приїжджає до фестивального Свидника. Кожна така зустріч – це унікальна нагода відкрити для широкого кола читачів маловідомі імена, чия творчість безперечно заслуговує на глибоке пізнання та визнання.

Цього разу неабиякий інтерес присутніх викликала розповідь про письменника Петра Часта, який наразі проживає в США. Видавець презентував його історичний календарик для молоді «Знай і пам'ятай». Ця книга орієнтована передусім на юне покоління. Як зазначає в передмові ужгородський письменник Олександр Гаврош: «У ній справді дуже багато такого, що варто знати і пам'ятати. Найкраще, як радить автор, робити це з юних літ, щоб заощадити розумові та душевні сили для майбутніх складних запитань життя».

Ще одна новинка, яку презентували на зустрічі, – книга «Перегони» Любові Дмитришин, котра також проживає в США. Ця книга-щоденник передає глибокі переживання

Учасники бесіди поклали квіти до пам'ятника Олександрові Павловичу.

авторки під час її перебування в Україні у 2024–2025 роках, де вона відвідувала своїх колег-письменників, редакторів та знайомих. «Книжка – приватна оцінка подій у хронологічних записках – теж має право на існування, як і будь-який літопис», – зазначає авторка у своєму післяслові.

Голова Спілки українських письменників Словаччини Іван Яцканин коротко окреслив сучасний стан видавничої діяльності організації. На жаль, через брак належної фінансової підтримки від держави Спілка не має змоги видавати книги у тій кількості, якої б хотілося.

Попри труднощі, він поділився намірами літературно опрацювати теми, які досі рідко з'являлися на сторінках наших видань. Зокрема, йдеться про Голокост на теренах Словаччини та важкі життєві долі українського населення, яке після Другої світової війни змушене було переселитися в Судети. Нелегку тему Голокосту Іван Яцканин художньо втілює у своєму оповіданні «Бджолиний слід». Цей твір увійшов до однойменної збірки прози, яку автор також представив присутнім на бесіді.

Важливим напрямом діяльності Спілки українських письменників Словаччини є популяризація українського художнього слова серед словацькомовних читачів за допомогою перекладів. Серед яскравих прикладів такої роботи – збірка творів Тараса Шевченка «A žijem ďalej», книга поезії відомого українського письменника Словаччини Йосифа Збігліє «Doslňivať svoj sen», а також унікальне видання футуристичної поезії Михайля Семенка періоду 1914–1915 років «Husle som včera roztrieskaľ». Майстром цих перекладів став словацький поет Маріян Гевеші. Наразі Спілка працює над перекладом антології української прози Валерія Поліщука. Крім того, оскільки 2026 рік оголошено роком Івана Франка, наразі готується до друку збірка його творів у перекладі словацькою мовою.

Під час дискусії голова Центральної ради Союзу русинів-українців Словацької Республіки Павло Богдан зауважив, що українську літературу в країні популяризують поруч з Спілкою українських письменників Словаччини також Союз русинів-українців СР та приватні видавці. Завдяки спільним зусиллям щороку світ бачить тематичні публікації та художні твори місцевих авторів.

На завершення творчої бесіди Іван Яцканин передав у дар Піддуклянській бібліотеці книги, які презентували під час зустрічі.

Єва ОЛЕАР.

Фото Ладислава Цупера.

Під час відкриття виставки. Відвідувачів і гостей привітала в.о. обов'язки директорки СНМ – Музею української культури Людмила Ражина (на фото вправо).

Скарбниця української спадщини у Словаччині Музей у Свиднику святкує

19 червня 2026 року Словацький національний музей – Музей української культури (СНМ-МУК) у Свиднику відзначив своє 70-річчя. З нагоди ювілею в головній будівлі установи відкривається масштабна історико-документальна виставка «70 років СНМ – Музею української культури у Свиднику».

СНМ – Музей української культури належить до найстаріших національних музеїв Словаччини, що займаються документуванням, охороною та презентацією культурної спадщини українців у Словаччині.

Відвідувачі мають можливість за допомогою архівних документів, фотографій та аудіовізуальних матеріалів ознайомитися з історією виникнення та розвитку музею.

Частину експозиції стали документи, пов'язані із заснуванням музею, матеріали про створення його приміщень, а також фотографії, що відображають окремі етапи його діяльності протягом семи десятиліть. Виставка представляє багатогранну діяльність музею у сфері формування та охорони музейних колекцій, науково-дослідної роботи, виставкової діяльності, культурно-

освітніх програм і співпраці з вітчизняними та закордонними партнерами. Завдяки аудіовізуальному проекту відвідувачі можуть пригадати важливі події, проекти та особистостей, які зробили вагомий внесок у розвиток музею.

Також представлені унікальні артефакти, що документують багатство духовної та матеріальної культури регіону північно-східної Словаччини.

Виставка є не лише ретроспективним поглядом на сімдесятирічну історію музею, а й подякою всім працівникам, фахівцям, дарувальникам, партнерам, спонсорам і відвідувачам, які своєю працею та підтримкою долучилися до його розвитку та успішного виконання його місії.

Виставка відкрита до 27 вересня 2026 року.

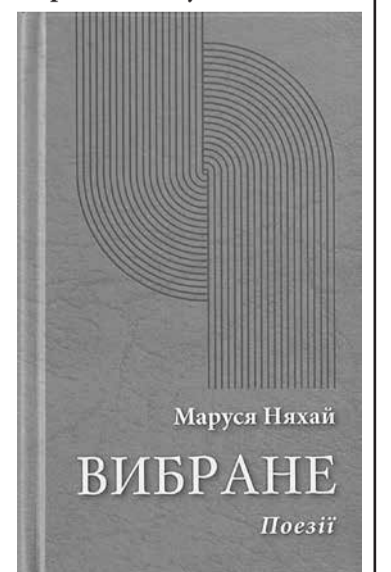
-мі-

В Ужгороді вийшли «Вибрані твори» Марусі Няхай

Ужгородське видавництво «Тіпані» (директор Ярослав Федішин) презентувало 19 червня 2026 року в Піддуклянській бібліотеці у Свиднику знакову літературну новинку – книгу «Вибрані твори» української поетеси Словаччини Марусі Няхай. Це видання вперше під однією обкладинкою об'єднало найкращі поетичні надбання авторки, які створювалися впродовж кількох десятиліть її творчого шляху.

Поезія Марусі Няхай – це унікальне явище українсько-словацького культурного прикордоння. У центрі її художнього макросвіту стоїть людина модерного міста, яка шукає внутрішню гармонію, але не втрачає свого духовного коріння. На сторінках книги домінують роздуми проплинність часу, витончена урбаністична лірика та щемливий мотив ностальгії за дитинством.

Твори авторки позбавлені надмірної пагетіки – вони приваблюють читача своєю інтелектуальною стриманістю, метафоричністю та ширістю. Вихід цієї збірки в ужгородському видавництві став дальшим кроком у зміцненні культурних мостів між Закарпаттям та Пряшівщи-

ною, відкриваючи широкому загалу самотутній поетичний голос української поетеси Словаччини.

-мі-

Національний тиждень благодійності

У червні відбувся щорічний Національний тиждень благодійності – масштабна акція, яка демонструє вагомі результати соціальної роботи. Активну участь у події взяла Греко-католицька благодійна організація в Кошицях під керівництвом директорки Анни Іванкової.

Протягом тижня жителів та гостей міста запрошували відвідати Інтеграційний центр, розташований на Домініканській площі 13. Перехожі та покупці мали змогу ближче ознайомитися з діяльністю організації. Фахівці центру презентували актуальні благодійні проекти, розповідали про програми допомоги у працевлаштуванні та інтеграції біженців.

У межах Національного тижня благодійності в громадському саду Будинку Святого Лазаря в Кошицях відбулась імпреза «Історії з-за дверей благодійності». Ця зустріч стала нагадуванням про те, що за кожним проявом допомоги стоїть конкретна людина, її свідомий вибір, особистий

час та щире бажання підтримати ближнього.

Присутні почули історію вихованки Педагогічної середньої школи Святих Кирила та Мефодія. Дівчина повернулася до своєї колишньої початкової школи вже як волонтерка, щоб допомагати дітям у навчанні та допомагати їм розкривати власні таланти.

Своїм досвідом поділилася й пані Ольга з Харкова. Рятуючись від війни, вона знайшла новий дім у Словаччині й тепер активно допомагає іншим через свою майстерність – шиття. Створені нею 100 полотняних сумок стали справжнім символом солідарності. Вони об'єднали щедрість місцевих парафіян та віддане

служіння волонтерів парафіяльної благодійної організації.

Важливим було й свідчення волонтерки Яни з парафіяльної благодійної організації «Кошиці – Над Озером». Вона показала, як допомога народжується всередині громад – через близькість, міцні стосунки та готовність зробити перший крок. Серію виступів завершила колега Емілія, яка презентувала проект «Активні кроки до працевлаштування», що вже допоміг багатьом знайти роботу.

Сьогоднішні історії знову нагадали нам, що волонтерство починається не з грандіозних жестів. Воно починається з того, що людина помічає іншу людину. **І.М.**

«Творімо разом»: «Українські студії» в Кошицях яскраво завершили навчальний рік

Перша недільна школа на сході Словаччини – «Українські студії» з Кошиць – урочисто відзначила закінчення свого другого навчального року. У неділю, 21 червня, у відпочинковій зоні «Červený breh» відбувся фінальний святковий концерт. Гостями програми стали батьки учнів, друзі школи, а також поважні гості: Генеральний консул України в Пряшеві Володимир Камарчук та голова Центральної ради Союзу русинів-українців Словацької Республіки Павло Богдан.

Під час концерту діти продемонстрували таланти та вміння, здобуті за час навчання. Учні молодшої групи натхненно декламували улюблені вірші українських авторів. Старшокласники ж показали акторську майстерність, яку вони активно розвивають у «Театральних студіях» та театрі «Думка».

«Українська недільна школа в Кошицях стала місцем навчання, творчого розвитку та спілкування для багатьох українських дітей і їхніх батьків. Протягом навчального року учні вивчали українську мову, історію та культуру, а також розвивали свої творчі здібності. Саме це вони й продемонстрували під час святкового заходу. Особливо приємно було бачити щире зацікавлення дітей, їхню впевненість на сцені та любов до всього українського. За цим стоїть велика щоденна праця вчителів, підтримка батьків і небайдужість людей, які свого часу започаткували цей освітній проект та продовжують його розвивати, – зазначив Генеральний консул України в Пряшеві Володимир Камарчук. – Щиро дякую колективу «Українських студій» за відданість своїй справі. У час, коли тисячі українських дітей зростають далеко від дому, ваша робота допомагає їм зберігати зв'язок з Україною, її мовою, культурою та традиціями».

Співзасновниця та адміністраторка «Українських студій» Світлана Пештеряну у своєму виступі наголосила: «Дякуємо батькам за довіру, дітям – за старанність і натхнення, викладачам – за відданість, турботу, любов і невтомну працю, яку вони щодня вкладають у нашу школу. Також ми щиро вдячні всім друзям «Українських студій» за підтримку і співпрацю протягом навчального року. Особливу подяку хочу висловити Наталії Чекменьовій із центру «Сплетіння» та Святославу Довговичу із Союзу скаутів «ПЛАСТ». Разом ми вкотре довели: найкращі ідеї, найяскравіші виступи та найтепліші сподівання народжуються тоді, коли ми творимо разом».

Захід відбувся в межах проекту «Голос сцени: Український молодіжний театр «Думка» в Кошицях», який співфінансується Кошицьким самоврядним краєм.

Наталія АНДРУСЕНКО.

ТЕПЛО СПІЛЬНОГО ДОМУ

Щороку 20 червня світ відзначає День біженців – дату, яка нагадує про мільйони зруйнованих війною доль. Для тисяч українців справжнім притулком і надійною опорою з перших днів масового виїзду стала Греко-католицька благодійна організація в Кошицях під керівництвом Анни Іванкової.

У захищеному Домі Святого Лазаря біженці отримують мовну, психологічну та соціальну допомогу, стаючи однією великою Родиною. Днями тут відбувся традиційний щорічний захід, який об'єднав українців та поважних гостей: представників Міграційного управління, Інформаційного бюро для жертв злочинів МВС СР, поліції у справах іноземців та Словацької гуманітарної ради.

Спільний день пройшов у неймовірній атмосфері з українськими та словацькими частуваннями, живою музикою

та щирими розмовами. Присутніх вразив виступ молодіжного гурту «The55» під керівництвом Лівії, поезія Гафіза перською мовою від працівника організації Яна, а також вірші та пісні під гітару у виконанні Ірини Мацко. Українці ділилися історіями про те, як знайшли в Словаччині безпеку та нових друзів.

Особливою подією свята стало привітання з життєвим ювілеєм Ірини Мацко – перекладачки благодійної організації. Директорка та колеги щиро подякували їй за віддану працю з

Ювілярка Ірина Мацко

біженцями, яку вона невтомно веде з 2022 року.

Організатори висловлюють глибоку вдячність усім, хто допомагає творити добро щодня. **А. І., І. М.**

Учасники програми до Всесвітнього дня біженців у саду Дому Святого Лазаря (Кошиці)

Ірині Мацко з нагоди її життєвого ювілею

На адресу нашої редакції надійшов неймовірно теплий і духовно багатий лист із міста Комарно. Редакція газети з великою шаною та радістю приєднується до цих щирих вітань, які адресовані нашій ювілярці:

Шановна пані Ірино! Щиро вітаємо Вас із благословенним 65-річчям! Ваш голос – це особливий дар, даний Вам згори, який втішає серця та пробуджує в людях світлі почуття. Ваш поетичний дар – це світлий талант, яким наділів Вас Творець і який Ви щедро даруєте людям, допомагаючи їм знаходити радість і розраду. Справжнє мистецтво схоже на молитву – воно підносить розум і серце. У Ваших поезіях і співах лунає не лише краса українського

слова, а й глибокі роздуми про сенс життя, віру, любов до ближнього та людську душу.

Бажаємо, щоб Господь щедро наповнював Ваше серце натхненням, миром і духовною радістю, щоб Ваше життя було наповнене благодаттю й теплом сімейного вогнища. Нехай кожен день приносить мир у Вашу душу, а музика Вашого серця звучить довго, яскраво та гармонійно! Нехай кожен день Вашого життя буде осяяний світлом Божої любові, а

здоров'я й сили не вичерпуються й продовжують дарувати світові поезії та спів, що зцілюють і підносять людські душі.

Дякуємо Вам за творчість, наповнену щирістю та любов'ю до ближнього.

Нехай Господь береже Вас на всіх життєвих шляхах, зміцнює фізичні сили, дарує душевний спокій і невичерпне натхнення.

Многая і благая Вам літ!

З повагою – ієрей Золтан Рауш із родиниою (м. Комарно).

НОВИНИ КУЛЬТУРИ

ДАНІЯ. У місті Одессе в Музеї всесвітньо відомого казкаря Ганса Крістіана Андерсена відбулося офіційне відкриття аудіогіда українською мовою.

ІСПАНІЯ. У всесвітньо відомій базиліці Саграда Фамілія в Барселоні демонтували старий вітражний медальйон із російськомовною транслітерацією назви столиці України «Кієв». Натомість встановлено новий скляний елемент із коректним написанням «Київ».

США. У Пресвітеріанській церкві міста Берклі (штат Каліфорнія) під гаслом «Ukraine Lives!» («Все буде Україна!») відбувся масштабний концерт знаменитої Української капели бандуристів Північної Америки імені Тараса Шевченка. Подія зібрала понад дві сотні шанувальників українського музичного мистецтва.

ШОТЛАНДІЯ. У столиці Единбурзі з великим успіхом пройшла прем'єра мультимедійної вистави «Мавка». Постановка, створена спільно

представниками традиційної української діаспори та новоприбулими українцями, стала важливою подією престижного шотландського фестивалю Refugee Festival Scotland.

ХОРВАТІЯ. У місті Рієка пройшов III Міжнародний літературно-публіцистичний і декламаторський конкурс «Франкові зорі», присвячений багатій творчій спадщині видатного українського письменника, мислителя та громадського діяча Івана Франка.

ФРАНЦІЯ. У Культурному центрі України у Франції відбулась урочиста презентація книги письменниці та громадської діячки Ольги Фабіцької «VYSHYVANKA • Haute couture», яка досліджує український традиційний стрій крізь призму світової високої моди та розкриває глибинні історико-культурні зв'язки між Україною та Францією.

<https://www.ukrinform.ua/tag-kultura>

МИ ДОВГО ЧЕКАТИМЕМО?

Вже котрий рік підряд ті, хто лицемірно звався «братами», нещадно грабують Україну. Вони руйнують незламний Харків, паплюжать величний Дніпро, знуцаються над окрасою української землі – сивим Києвом. Коли ж нарешті припиниться це варварство? Коли український люд знову вільно вдихне рідне повітря на повні груди, а славний народ – спадкоємець могутньої Київської Русі – поверне собі омріяний мир і спокій? Невже у правителів кремля так і не прокинеться бодай крапля людяності?

Сьогодні, як ніколи, відгукується в серці пророчі слова поета Миколи Вороного:

*«Коли ти любиш рідний край,
То тям і знай,
Що гук війни, вогонь Перуна –
Дочасні, як і свист бича,
І щастя дасть не блиск меча,
А вільна школа і трибуна,
Про це, про це найбільше дбай,
Коли ти любиш рідний край.
Коли ти любиш рідний край,
Гори, палай!»*

Хоч моєю батьківщиною є Словаччина – земля, де жили мій прадід і батько, де народився я та мій брат, – моє серце з дитинства належить Україні. Попри те, що мої предки походять із Дрогобиччини, Україна для мене єдина: від золотоверхого Києва через гостинну Вінницю й аж до самого Дрогобича, де й досі живе великий і славний рід Дацків. Кожна моя зустріч з українцями завжди була зустріччю з рідними братами.

Я зростав із живим українським словом. І хоч так звані «брати» століттями намагалися його винищити – так само, як зневажали й переслідували генія України Тараса Шевченка, – їм це не під силу. Бо Слово – вічне,

«воно несе під серцем надію, як Дитя. Слово чесне, бо освячене Правдою. Слово заповітне, бо покликане здобути Волю». Воно жило, живе і житиме повік.

І дарма правителі кремля самовпевнено повторюють старі імперські нарративи, ніби «українського язика не було, нет и не будет». Ні, панове окупанти! Українське слово було, є і буде вічно – навіть тоді, коли від вашого режиму не лишиться й сліду. Жодні ваші дрони та ракети не здатні вбити мову, яка тримає небо!

Нехай же пророчо звучать сьогодні слова великого сина українського народу Пантелеймона Куліша:

*«Святе слово – рідна мати;
Єсть іще святиня
Вища, Богові миліша –
Рідна Україна».*

Україну нівечили у 20-х роках минулого століття. Її намагаються знищити й сьогодні, у ХХІ столітті, – ті самі зайти, хоч і під іншими іменами. Вони лютяться, бо століттями звикли бачити в Україні лише свою поживу та годувальницю.

Проте сьогодні відбувається велике очищення: навіть ті, кого

роками насильно русифікували, масово відвертаються від мови окупанта. І хоч сама мова в цьому не винна, вона стала маркером чужинської агресії. На наших очах воскресєа великий народ. Народ, який через стражденну долю довго не міг розправити плечі та дорівнятися до величі власної душі – тієї душі, чий сльози над долею Вітчизни пекли сильніше за вогонь, про що колись так пророче писала Леся Українка.

І сьогодні від цього болю прокинулася не казкова лісова Мавка, а сама стражденна Мати-Україна. Це її голос відлунює крізь віки:

«Ні! я жива! Я буду вічно жити!»

Я в серці маю те, що не вмирає».

І справді, Україна має в серці те, що не вмирає. Це її автентична, непорушна ідентичність. Вона живе доти, доки живим у нашій пам'яті є дух Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки та Дмитра Павличка.

Тому попри всі зазіхання імперії, попри століття утисків, попри сучасний дощ із ворожих ракет і дронів – Україна не просто стоїть. Вона переплавляє свій біль у гнів, свій гнів – у священну відсіч, а свій нескорений дух – у неминучу Перемогу, доводячи всьому світові: українське Слово не знищити, український Народ не здолати, а світло народної Волі навіки затьмарить будь-яку темряву окупантів.

Юрій ДАЦКО.

Найголовніші дві постаті молоді у Старому Завіті

Пророк Ісаїа благівістить про дві найголовніші постаті юності у Старому Завіті. Перша – це Діва, яка зачне й народить Еммануїла, а друга – Дитятко,

Духовне слово

дароване всім нам, тобто Богомладенець Ісус Христос.

1. «Тому Господь Сам дасть вам знака: Ось Діва в утробі зачне, і Сина породить, і назвеш ім'я Йому: Еммануїл» (Іс. 7:14).

2. «Бо Дитя народилося нам, даний нам Син, і влада на раменах Його» (Іс. 9:5).

Вони не жили земним життям у часи Старого Завіту, але були провіщені Святим Духом задля повного й гідного розуміння їхньої спасительної місії людьми Нового Завіту.

Пояснюючи пророцтво про Діву, святий Єфрем Сирин зазначає: «Тут є суперечність як у назві, так і в самій природі. Якщо Вона Діва, то як зачинає? Якщо зачинає, то чому залишається Дівою? І хіба кожен, хто це чує, може повірити? Проте «Сам Господь дасть вам знамення» (Іс. 7:14). Оскільки це знамення дає Господь, не досліджуй, як саме це відбудеться, адже для Бога немає нічого неможливого. Ім'я ж Еммануїл означає «з нами Бог»» (Творіння, т. 3).

У творчості святих Василя Великого знаходимо таке пояснення: «Юдеї не погоджуються з версією Сімдесяти перекладачів (Септуагінти). Вони стверджують, що в єврейському тексті вжито не слово «діва», а «молода жінка», тобто

неодружена дівчина. Відповідь їм проста й очевидна: якщо знамення є виявом чогось дивовижного, то воно має виходити за межі звичайних людських знань та законів природи» (Тлумачення на книгу пророка Ісаї).

Світлої пам'яті отець професор доктор Николай Няга доповнює слова святих Василя Великого: «Щодо Діви, то в оригінальному тексті вжито слово «алма» (*almah*), що етимологічно пов'язане із поняттями «приховувати» або «бути невидимим», оскільки дівчата у давнину були ізольовані від зовнішнього світу... Вірш Іс. 7:14 – це унікальний випадок у Старому Завіті, коли матір дитини названо Дівою, адже слово «алма» тут вказує на «матір особливу»» (Христос у Старому Завіті).

Пояснюючи друге пророцтво Ісаї – про Дитятко (Іс. 9:5), святий Іоан Золотоустий повчає: «Послухай, як пророк провіщає Його людську природу та народження, від самого початку відкриваючи, від Кого Він народився. А тепер збачи, Хто Він і яке Його Ім'я. Слова «влада на раменах Його» неможливо застосувати до жодної звичайної людини – лише до Христа. Адже Він має Своє владарювання не від когось іншого, а від Самого Себе та Своєї Божественної природи; Він є Найдосконалішим». (Тлумачення на книгу пророка Ісаї).

Прот. д-р Микола Лаурук,
Румунія.

Живе слово у серці Європи

Що означає заповіт Кирила і Мефодія для русинів-українців Словаччини

Наші предки найбільшу опору для виживання бачили в духовному світі, де заповіт святих солунських братів Кирила і Мефодія займав сакральне місце.

Спадщина апостолів слов'ян для нашої громади – це не порожні слова з підручника історії, а дієва формула виживання в сучасному глобалізованому світі. У часи великих змін саме духовне начало, закладене святими братами, залишається тим непорушним якорем, який тримає нас на теренах Словаччини.

Слово, народжене в молитві

Богослови акцентують: наша мова і писемність не є продуктом суто людського розуму чи політичних компромісів. Це – живе Боже творіння. Церковне передання свідчить, що перед початком своєї праці святий Костянтин (Кирило) наклав на себе суворий піст і ревно молився, просячи у Творця мудрості. Слов'янська азбука та перші тексти з'явилися як чисте Божественне одкровення, дароване згори Божою силою.

Перші слова, які зазвучали цією новою мовою, прославляли Творця: «На початку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово». З самого початку свого існування наше письмо отримало сакральний статус. Воно стало інструментом, створеним виключно для однієї, найвищої мети – наближення людини до Бога, збереження Слова Божого в абсолютній непорушності та чистоті.

Мова та письмо як духовний щит

Головний заповіт Кирила і Мефодія полягає в тому, що кожен народ має право звертатися до Бога та розвивати власну культуру рідною мовою. Коли у IX столітті брати принесли у Великоморавську державу слов'янське письмо та літургію, вони заклали коріння, яке згодом проросло на закарпатських та прашівських схилах Карпат.

Для русинів-українців, які століттями перебували під тиском мадяризації, а сьогодні протистоять тихій природній асиміляції, материнське слово є головним маркером ідентичності. Плекати свою говірку, навчати дітей рідної мови у школах, видавати книжки та пресу – це безпосереднє виконання заповіту, які принесли нам високоосвічені брати Кирило і Мефодій з найбільш розвиненого центру тодішнього цивілізованого світу – Візантії. Втратити мову сьогодні означає зрадити той великий дарунок, який вибороти для нас солунські просвітителі.

Східний обряд: коріння, що тримає вкупі

Історично саме прашівський та закарпатський регіони стали містком, де зустрілися Схід і Захід. Завдяки місії учнів Кирила і Мефодія тут утвердився візантійський (східний) церковний обряд. Навіть після прийняття Ужгородської унії у 1646 році греко-католики та православні краю зберегли церковнослов'янську мову в богослужінні, юліанський календар та унікальне карпатське простопіння.

Ця релігійна самобутність тривалий час виконувала роль національного бар'єра. Руснак чи русин означало не просто віросповідання, це означало приналежність до великого слов'янського древа, чие коріння живилося з джерел Великої Моравії та Києва. Сучасні релігійні традиції громади – це живий пам'ятник Мефодію, який закінчив свій земний шлях архієпископом Моравським.

Місток між двома світами та державний фундамент

Сьогодні русини-українці Сло-

ваччини перебувають в унікальному становищі. З одного боку, вони є невіддільною частиною сучасного словацького суспільства та європейського простору. З іншого – носіями східнослов'янської культури та корінними жителями українського етнопростору.

Кирило і Мефодій вважають співкоровителями Європи саме за їхню здатність об'єднувати народи. Наша меншина у Словаччині є живим втіленням цього європейського екуменізму та культурного діалогу. Сучасна Словаччина успадкувала від місії Кирила і Мефодія комплексний цивілізаційний фундамент, де релігія, мова, культура та державність нерозривно пов'язані. Цей спадок настільки важливий, що він офіційно закріплений у Преамбулі Конституції Словацької Республіки як «кирило-мефодіївська духовна спадщина».

Ось що конкретно Словаччина перейняла у кожній із цих сфер завдяки місії солунських братів:

Віра: Східний обряд та власна церковна організація

Власна єпархія: Святий Мефодій став першим архієпископом Великоморавським, що дало регіону релігійну незалежність.

Хоча Словаччина сьогодні є переважно римо-католицькою країною (яка перейшла на латинський обряд після вигнання учнів Кирила і Мефодія), на сході країни (Прашівщина) збереглися багатокітві традиції візантійського (східного) обряду.

Мова: Статус офіційної та літературної

Мова богослужіння та дипломатії: Брати кодифікували старослов'янську мову на основі со-

лунського діалекту, який був зрозумілим слов'янам. Папа Римський Адріан II офіційно затвердив її як четверту літургічну мову в Європі (поряд із латиною, грецькою та єврейською).

Старослов'янська мова стала першою літературною мовою на нашій території. Вона використовувалася не лише в церкві, а й у державному діловодстві Великої Моравії.

Письмо: Перша азбука та юридичні кодекси

Глаголиця: Святий брати принесли на словацькі землі першу слов'янську абетку – глаголицю. Хоча сьогодні Словаччина пише латиницею, саме глаголиця довела, що слов'янська мова здатна передавати найскладніші філософські та богословські тексти.

Правова культура: Кирило і Мефодій привезли не лише релігійні книги, а й юридичні документи. Наприклад, «Закон судний людям» (перший слов'янський правовий кодекс) та «Номоканон» (збірник церковних правил), які заклали основи правової системи на наших землях.

Культура та освіта: Школа та європейська інтеграція

Перша вища школа: У Великій Моравії (найімовірніше, в Нітрі або її околицях) брати заснували Великоморавське училище (школу). Там вони виховали близько 200 учнів (серед яких був і святий Горазд, уродженець Словаччини), які стали першою інтелектуальною елітою краю.

Символ європейської єдності: Для сучасної Словаччини Кирило і Мефодій є символом того, що країна історично є мостом між західним і східним європейським простором.

День цих святих (5 липня) є в Словаччині великим державним та релігійним святом.

Ми гармонійно поєднуємо повагу до цієї словацької державної та цивілізаційної традиції із вірністю своїм українським кореням.

Заповіт святих братів: Поєднання форми та суті

Берегти творіння Кирила і Мефодія – означає не лише зберігати літери та тексти в незмінному вигляді, але й пам'ятати про головну мету їхнього подвигу. Вони здійснили революцію, захистивши право народів славити Бога рідною, зрозумілою їм мовою. Святий Кирило наголошував: «Крайце хочи п'ять слів розумом сказати... ніж тьму слів незрозумілих».

Тому наше завдання сьогодні – це збереження мудрого балансу. Ми маємо з глибокою шанобою ставитися до традиційної церковнослов'янської літургії як до святині. Будь-яке посягання на непорушність літургічної спадщини, на її дух та структуру з позицій суєтного «спрощення» є виявом духовної гордині, легковажності та байдужості.

Заповіт предків для дня завтрашнього

У зв'язі з постановою Союзу русинів-українців Словаччини (СРУСР) часто лунає тривога: молодь виїжджає з сіл до великих міст, старше покоління відходить, а разом з ними зникають і традиції. В тому числі і церковні. Якраз тому заповіт Кирила і Мефодія сьогодні звучить як ніколи гостро.

Ми маємо не просто гордитися тим, що тисячу років тому святі мужі дали нам письмо. Наш обов'язок – зробити так, щоб це письмо і це слово залишалися живими в родинях русинів-українців Словаччини і в ХХІ столітті. Заповіт солунських братів – це не минуле. Це наш компас у майбутнє.

Мирослав ІЛЮК.

Новий етап для українців у Словаччині

Словаччина залишається однією з ключових країн Центральної Європи, яка прийняла значну хвилю вимушених переселенців з України. Станом на першу половину 2026 року тут офіційно зареєстровано понад 110–120 тисяч українців зі статусом тимчасового притулку (*odídenc*). За даними Євростату, Братислава посідає одне з перших місць в ЄС за питомою вагою прийнятих біженців відносно власного населення – 26,5 осіб на 1 000 громадян.

Сьогодні країна переходить від екстреної гуманітарної допомоги до довгострокової інтеграції та цифровізації. Уряд Словаччини затвердив масштабні реформи, які докорінно змінюють правила перебування для українських громадян.

Спрощений перехід на ВНЖ: старт 15 липня 2026 року

Найголовніша юридична новина – ухвалення змін до Закону про перебування іноземців № 404/2011. Влада Словаччини офіційно відкриває вікно можливостей для тих, хто планує пов'язати своє майбутнє з цією країною.

З 15 липня 2026 року запускається спрощена процедура зміни статусу тимчасового притулку на **стандартну посвідку на тимчасове проживання (ВНЖ)**.

Хто має право: Офіційно працевлаштовані українці, студенти словацьких коледжів та університетів, підприємці (ФОП/Živnost), а також особи, які здатні повністю забезпечити себе фінансово.

Чому це важливо: ВНЖ знімає обмеження «тимчасового біженця», дає стабільний юридичний статус, відкриває ширший доступ до банківських послуг, кредитування та спрощує майбутнє отримання постійного місця проживання (ПМЖ).

Критичний дедлайн: Юристи рекомендують підготувати та подати пакети документів до 4 вересня 2026 року (рівно за шість місяців до планового завершення поточної загальноєвропейської директиви), щоб міграційна поліція встигла вчасно опрацювати заявки.

Що буде після скасування тимчасового притулку?

Для тих українців, які з різних причин не зможуть або не захочуть переходити на бізнес- чи робочий ВНЖ, словацький уряд розробив чітку дорожню карту:

Продовження до 2027 року: Статус тимчасового притулку (*odídenc*) офіційно пролонговано до 4 березня 2027 року.

Гарантований перехідний рік: Автоматичного скасування документів чи депортації не відбудеться. Затверджено перехідний період до 4 березня 2028 року. Протягом цього додаткового року

паперові посвідчення про притулок залишатимуться чинними. Цей час дається українцям для остаточного вибору: повернутися в Україну або знайти інші легальні підстави для перебування у Словаччині.

Цифрова інтеграція: запуск додатка eDoklady

Словаччина активно цифрує державні сервіси. З 1 жовтня 2026 року українці зі статусом притулку або ВНЖ зможуть згенерувати та активувати цифрову копію свого документа про перебування безпосередньо у загальнонаціональному словацькому мобільному застосунку eDoklady.

Цифровий документ можна буде пред'являти всередині країни поліції, державним органам чи на пошті.

Застереження: Електронна версія діє виключно на території Словаччини. Під час перетину кордону (зокрема зовнішнього кордону Шенгену) фізична пластикова картка або офіційний паперовий документ із печаткою залишаються обов'язковими.

Посилення контролю за виплатами та житлом

Паралельно з наданням довгострокових перспектив Словаччина продовжує політику суворої монетизації. Фінансова підтримка від Управління праці, соціальних питань та сім'ї (ÚPSVaR) тепер повністю припиняється для тих, хто має стабільний дохід, що перевищує життєвий мінімум. Субсидії на житло для власників квартир, які прихистили українців, виплачуються за жорсткими критеріями та орієнтовані лише на вразливі категорії (пенсіонери, особи з інвалідністю, одинокі матері з дітьми до 3 років). Усі інші працездатні громадяни мають самостійно покривати витрати на оренду.

Реформи 2026 року чітко демонструють: Словаччина зацікавлена в інтеграції українців, які працюють, платять податки та вчать мову, пропонуючи їм спрощений перехід на повноцінний ВНЖ. Водночас для тих, хто розглядає перебування як тимчасове, створено безпечний правовий коридор аж до 2028 року.

-мі-

Дж.: Євростат, урядовий портал.

Саме Горост є першою історичною назвою села Храсть-над-Горнадом. Вона дуже нагадує українське діалектне слово «хворост». Дещо мадяризована форма *Haraszt* згодом потрапила до досліджень закарпатоукраїнських істориків. Зокрема, такий варіант зустрічаємо в «Історії Мукачівської єпархії» каноніка Івана Пастелія, яка стала складовою праці Михайла Лучкая про минуле карпатських русинів. Пастелій був першим генеральним вікарієм Списького вікаріату в Кошицях, що виходив до складу Мукачівської греко-католицької єпархії, і очолював його у 1787–1790 роках.

Свою працю канонік писав латиною, а сучасне наукове видання в Ужгороді вийшло вже в перекладі. У ньому є дві згадки про це село (див. «Історія карпатських русинів», т. 5, стор. 168 та 175), які стосуються історії греко-католицьких парафій Списького намісництва.

Хоча сучасні довідники зазвичай не припускають, що в Храсті-над-Горнадом колись проживало руське (українське) населення, історичні розвідки доводять, що віряни церкви східного обряду (спочатку православні, згодом греко-католики) фіксувалися у Пораці, Шведлярі, Котербаху (Руднянах), Олцнаві, Вишківцях, Матеївцях та в десятках інших навколишніх сіл, серед них в Златій Ідці, Праківцях, Смольнику, Клукаві, Руднику, Сміжанах, Маркушівцях, Бетліарі, Полломці, Брутівцях і т.п.

Надійним джерелом для з'ясування релігійної ситуації в регіоні є Шематизм 1844 року. Згідно з його даними (стор. 71–72), на той час село належало до євангелічних парафій, хоча невдовзі після цього воно стало римо-католицьким, що підтверджують угорські переписи населення 1880, 1890, 1900 та 1910 років.

Водночас цей Шематизм фіксує греко-католиків не лише в Кралівцях (155 осіб) чи самому Гарасті (вказаному в джерелі як *Haraszt (Chrasne)* – 83 особи), а й у приписних селах (філіях): Беняківцях (30), Брегеївцях (43), Боляріві (41), Будимирі (120), Яновику (14), Плоскому (208), Лемешанах (38), Чижатицях (60), Вайківцях (59) і т.п. Загалом уся парафія разом із матерньою церквою в Кралівцях налічувала 1039 вірян. На той час настоятелем приходу був Йоан Ількович. Важливо, що Шематизм окремо зазначає мову богослужіння у парафії – «слов'яно-руська та угорська».

Сторінки минулого (158)

ГОРОСТ – HOROST (історична назва села ХРАСТЬ-НАД-ГОРНАДОМ – CHRASŤ NAD HORNÁDOM) (окр. Списька Нова Весь)

Мовознавці доводять, що назва села походить від праслов'янського слова *horst. Лише в українській мові відбулося так зване повноголосся, внаслідок якого корінь змінився на -*oro-* (утворивши слово «хворост»), тоді як у західнослов'янських мовах (зокрема у словацькій) звук -*o-* випав, сформувавши назву *chrast*. Це свідчить про те, що перші поселенці заснували село в місцевості, яка була вкрита густими кущами. Водночас у давніх слов'ян це найменування мало й глибший зміст, позначаючи сакральне або паломницьке місце.

Найпереконливішим свідченням живучості нашого етносу є кирило-мефодіївські традиції, які століттями зберігалися на території Східної Словаччини, зокрема й у Храсті-над-Горнадом. Кирило і Мефодій принесли першу впорядковану азбуку (глаголицю), а також переклади Святого Письма й богослужбових книг. Цим вони заклали міцний фундамент для розвитку писемності, національних мов та самобутньої християнської культури в регіоні. Носієм кирило-мефодіївської у Словаччині сьогодні є жителі Східної Словаччини, зокрема, русини-українці.

Парафіяльний костел Найсвятішої Трійці в Храсті-над-Горнадом спочатку спорудили як романську ротонду типу тетраконх (із квадратним центральним простором та чотирма апсидами). Хоча сама будівля постраждала у першій половині XIII століття, ротонди подібного типу на наших теренах часто пов'язують із давнішою великоморавською та кирило-мефодіївською архітектурною традицією.

Ротонди та чотирипелюсткові споруди центрального типу на теренах Великої Моравії та Нітранського князівства були характерними для візантійського зодчества. Їхня поява часто вказує на ранню християнську місіонерську хвилю. Археологічні дослідження підтверджують, що ротонду в Храсті-над-Горнадом звели на місці давнішого слов'янського язичницького святилища. Специфіка планування будівлі свідчить про те, що вона була не просто локальним храмом, як ми вже згадували, а радше важливим паломницьким центром і місцем збору для всієї довколишньої околиці.

Відтак давні ротонди у Східній Словаччині є «німими свідками» кирило-мефодіївської епохи. Як зазначають дослідники, у Східній Словаччині збереглося кілька ключових локацій, де такі споруди донині нагадують про цей глибокий історичний слід.

Михалівці (Michalovce): Фундамент ротонди на території Земплінського музею є найдавнішою задокументованою круглою спорудою в регіоні. Своім плануванням вона безпосередньо копіює великоморавські зразки X століття, доводячи раннє поширення слов'янської літургії на Земпліні.

Біяцівці (Bijacovce): Ротонда святих Косми і Даміана в Біяцівцях (окр. Левоча), зведена над джерелом, вказує на візантійську практику сакралізації водних потоків, які солунські брати використовували для хрещення вірян.

Подолінець (Podolíneč) та Гір-ка-Кішівці (Hôrka-Kišovce): Спиські октагональні (восьмикутні) ротонди з круглим фундаментом в Подолінці (окр. Стара Любовня) і в Гірці-Кішівцях (окр. Поппрад) відображають вплив східнохристиянської архітек-

тури, що проникала на ці терени балканськими шляхами.

Храсть-над-Горнадом: Унікальна чотириапсидна ротонда (тетраконх), побудована на місці давнього слов'янського святилища, була регіональним паломницьким центром, що є типовою ознакою наступності кирило-мефодіївської традиції.

Чому саме ротонди свідчать про спадщину солунських братів?

Центральне кругле або багатопелюсткове планування було характерним для візантійської культурної сфери, з якої походили Кирило і Мефодій. Коли згодом, в XI–XIII століттях, місцева еліта у Східній Словаччині зводила ці споруди, вона свідомо переймала духовну спадщину Великої Моравії та Нітранського князівства. Наявність ротонд поблизу давніх слов'янських городищ та важливих торгових шляхів підтверджує, що цей регіон не був ізольованим краєм, а залишався живим центром слов'янської писемності та віри. Ці кам'яні монументи є тривалим доказом того, що кирило-мефодіївська духовна спадщина на сході Словаччини ніколи повністю не зникла.

Хронологія розвитку назви села Храсть-над-Горнадом: 1280 р. – Horost, 1344 р. – Harast, 1773 р. – Haraszt, Hrost, Hrasce, 1786 р. – Haraszt, Hroszt, Hrasce, 1920 р. – Chrasť, 1927–1932 рр. – Chrasť nad Hornádom (угорська офіційна назва – *Harászt*)

Основні історичні відомості

Перша письмова згадка про село з'являється у 1280 році, хоча виникнення самого поселення на цих теренах відносять до періоду після 1255 року. Згідно з історичними хроніками, у 1605 році тут налічувалося лише 4 житлові будинки. Значне демографічне та господарське зростання відбулося у XVIII столітті: так, під час перепису 1787 року в поселенні вже зафіксували 53 двори та 422 жителі. Основним промислом місцевого населення традиційно залишалися сільське та лісове господарства.

Архітектурна перлина: костел Пресвятої Трійці

Найважливішою пам'яткою села Храсть-над-Горнадом є костел Пресвятої Трійці – унікальний об'єкт державного значення. Початково споруджена як романська ротонда рідкісного чотирилісного планування (так звану тетраконху), зведену на скелястому виступі, ймовірно, ще в першій половині XIII століття. Археологічні знахідки слов'янської кераміки в навколишньому ґрунті вказують на те, що християнський храм постав на місці давнішого слов'янського культового святилища IX–X століть.

Дані перших офіційних угорських переписів населення демонструють такий розподіл жителів за віросповіданням:

- **1880 рік** – 338 жителів: 324 римо-католики, 14 юдеїв.
- **1890 рік** – 343 жителі: 328 римо-католиків, 1 греко-католик, 14 юдеїв.
- **1900 рік** – 295 жителів: 279 римо-католиків, 9 греко-католиків, 7 юдеїв.
- **1910 рік** – 276 жителів: 246 римо-католиків, 11 греко-католиків, 19 юдеїв.

Сучасний перепис населення 2021 року свідчить про демографічні зміни: з-поміж 904 жителів села лише 17 осіб ідентифікували себе як греко-католики, а 2 – як православні. -мі-

Мільйони для північного сходу Словаччини

Уряд на своєму виїзному засіданні в середу, 24 червня 2026 р. в селі Мальців (округ Бардіїв) виділив понад 3,3 мільйона євро для громад та організацій у районах північно-східної Словаччини. Понад 2,4 мільйона євро з цієї суми призначено на конкретні проекти органів місцевого самоврядування та організацій, що діють на території округів Бардіїв, Левоча, Снина та Поппрад.

Апарат КТ (СТ prístroj)

Окрім десятків менших пунктів, уряд затвердив і більші асигнування. Для Любовнянської лікарні виділили 250 000 євро на дофінансування апарату КТ, а місто Бардіїв отримує 150 000 євро на забезпечення обладнанням амбулаторій Центру інтегрованої соціально-медичної допомоги. Суму в 50 000 євро кабінет міністрів затвердив для Греко-католицької церкви (парафія Кружлів) на реконструкцію та порятунк Національної культурної пам'ятки – дерев'яного храму святого Луки в селі Криве. Таку ж суму виділили для Римо-католицької церкви (парафія Левоча) на будівництво ліфта для маломобільних паломників у Паломницькому будинку на Маріанській горі в Левочі. Аналогічна сума допоможе лікарні в Сніні придбати медичне обладнання – гастроскоп та

колоноскоп. Село Мальців, яке приймало засідання, зможе використати 55 000 євро на будівництво під'їзної дороги до місцевого цвинтаря та оновлення Будинку надії в селі. Місто Бардіїв отримує 60 000 євро на будівництво місцевої транспортної інфраструктури.

Резервне джерело питної води

Після обговорення аналізу соціально-економічної ситуації та окремих проблем усіх чотирьох округів, до постанови було включено понад 30 конкретних завдань для окремих відомств та міністрів. Міністерство навколишнього середовища та Міністерство інвестицій, регіонального розвитку та інформатизації (MIRRI) СР мають створити спільний координаційний механізм для перевірки можливості забезпечення резервного джерела питної води для Східної Словаччини шляхом

вивчення альтернативи будівництва водосховища Тихий Потік (Tichý Potok). MIRRI також у співпраці з усіма зацікавленими сторонами має вивчити можливості реалізації мостового переходу через річку Онда між селами Довге Клчово (Dlhé Klčovo) та Нижній Грушів (Nižný Hrušov) з використанням тимчасового військового мосту. Міністр транспорту Йозеф Раж (номінант Smer-SD) має до кінця 2027 року забезпечити розробку техніко-економічного обґрунтування перенесення ділянки дороги I/66 Поппрад Південь – Поппрад Схід. Від Міністерства освіти, досліджень, розробок та молоді очікується оцінка відповідних форм підтримки Спеціальної школи-інтернату в Левочі, яка має понад столітню традицію унікального навчання сліпих та слабозорих дітей.

-р-

НОВЕ ЖИТТЯ

KULT
MINOR

FOKUS NA PODPORU KULTÚRY NÁRODNOSTNÝCH MENŠIN

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 0017725. Ročník 76. Šéfredaktor Miroslav Pljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk, novezytta@centrum.sk. Náklad: 400 ks. Ročné predplatné 12,50 €. Štvrťročné predplatné 3,125 €. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@sposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@sposta.sk. Sadzba: QINET, Tlač: Grafotlač Prešov s.r.o. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 76. Головний редактор Мiroslav Pljuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бордача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.

Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 76. Головний редактор Мiroslav Pljuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бордача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.